

K3.2. 20 év alatti várandósok: mennyire jellemző és mi befolyásolja a hátrányos helyzetet?*

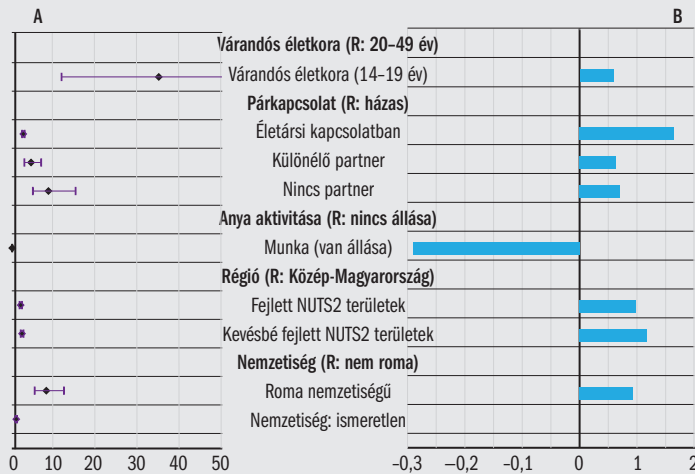
SZABÓ LAURA & MAKAY ZSUZSANNA

Az 1970-es évektől a fejlett országokban számottevően csökkent a 20 év alatti nők gyermekvállalása. Magyarországon a legalacsonyabb értéket, 18 ezreléket, 2010-ben figyelték meg. Ezt követően néhány évig ismét emelkedett ez az érték, és az újabb csökkenés előtt, 2016-ban, 24,8 élveszületés jutott ezer 20 év alatti fiatalra; 2022-ben ez az érték az előzetes adatok szerint 20,2 (KSH, 2022). Ez még mindig igen magasnak számít, összevetve például az Európai Unió átlagértékével, amely 2020-ban 9,2 ezrelék volt (World Bank, 2020). A fiatalkori gyermekvállalás nagymértékben kötődik az alacsony társadalmi státusú, gazdasági, etnikai és földrajzi szempontból hátrányos helyzetben lévő csoportokhoz (WHO, 2018), és ez Magyarországra is jellemző (Pongrácz, 1987, Makay, 2019). A fiatalkori teher-

beesésre emellett erőteljesen kihat az oktatásban eltöltött idő is (Humlum és szerzőtársai, 2017, valamint a jelen Közlekedés 3.8. alfejezete).

A hátrányos társadalmi pozíció az iskolai sikertelenséggel együtt a gyermekvállalás mozgatórugója is lehet: a fiatal nők a további tanulmányi előmenetelüket negatívan, a munkaerőpiaci helyzetüket kilátástalannak ítélik, ami az anyaság melletti választásra sarkallja őket (Suri, 1994). Ilyen szempontból az oktatási rendszer egyszerre fékezheti, de okozhatja is a fiatalkori gyermekvállalást. De vajon a fiatal életkor akkor is hátrányos társadalmi-gazdasági helyzettel jár együtt, ha kiszűrjük a hátrányos helyzettel összefüggő egyéb tényezőket? Ezt vizsgáltuk a Szabó–Makay (2020) tanulmányunkban.

K3.2.1. ábra: A várandósok hátrányos társadalmi-gazdasági helyzetét magyarázó logisztikus regressziós elemzés modelljei, esélyhányadosok 95 százalékos konfidencia-intervallummal (A panel) és parciális regressziós együtthatók (B panel)

Megjegyzés: Az adott kovariáns parciális regressziós együtthatója nem más, mint a logisztikus regressziós elemzésben az adott kovariánshoz tartozó értékeknek az alábbi képlettel számolt együtthatója:

$$(\text{beta előjele}) \times \sqrt{\frac{\text{Wald} - 2 \times \text{df}}{-2LL(0)}}$$

A 14–19 éves várandósok száma 414 fő. R: referenciakategória.

Forrás: KSH–NKI Kohorsz '18, várandós és féléves kutatás.

* A keretes írás a Szabó–Makay (2020) tanulmány alapján készült.

Eredményeink alátámasztják, hogy a 20–49 éves várandósokhoz képest a fiatal életkor önmagában is erőteljes előrejelzője az alacsony társadalmi státusnak: a 20 év alatti várandós nők 34,9-szer nagyobb eséllyel hátrányos helyzetűek, mint az ennél idősebb várandósok (lásd K3.2.1. ábra A paneljének első sorát).

A parciális regressziós együtthatók – amelyek a bevont kovariánsok egymáshoz viszonyított fontossági sorrendjét mutatják – mégis azt jelzik, hogy az elemzésünkbe bevont kovariánsok közül az életkor relatív fontossága a legkisebb (0,06) (lásd K3.2.1. ábra B paneljének első sora), míg a foglalkoztatottsági helyzeté a legnagyobb (–0,29) abszolút értékben, ami arra utal, hogy a hátrányos társadalmi-gazdasági státusnak a munkaerőpiaci helyzet a legfontosabb előrejelzője.

Hivatkozások

- Humlum, M. K.–Kristoffersen, J. H. G.–Vejlin, R. (2017): *College admissions decisions, educational outcomes, and family formation*. Labour Economics, Vol. 48. 215–230. o.
- KSH (2022): *Ezer megfelelő korú nőre jutó élveszületések*.
- MAKAY ZSUZSANNA (2019): *Fiatalkori gyermekvállalás Magyarországon*. Korfa Népesedési Hírlevél, 1. sz. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet.
- PONGRÁCZ TIBORNÉ (1987): *Serdülőkori terheltségek társadalmi-demográfiai vonatkozása*. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet Kutatási Jelentései, 32. sz.
- SURI, K. B. (1994): *The Problem of Teenage Pregnancy: An Educational Imperative*. Journal of Multicultural Social Work, Vol. 3. No. 3. 35–48. o.
- SZABÓ LAURA–MAKAY ZSUZSANNA (2020): *20 év alatti várandósok: mennyire jellemző és mi befolyásolja a hátrányos helyzetet?* Demográfia, 63. évf. 2–3. sz. 229–258. o.
- WHO (2018): *Adolescent Pregnancy Fact Sheet*. World Health Organization.
- WORLD BANK (2020): *World Development Indicators. Adolescent fertility rate (births per 1,000 women ages 15-19)*.

K3.3. Az iskolalátogatási korhatár csökkentése – hatása a roma fiatalokra*

KÖLLŐ JÁNOS & SEBŐK ANNA

Írásunk alapjául szolgáló Köllő–Sebők (2023) tanulmány a 17 éves fiatalok oktatási részvételét vizsgálja a 2011-es népszámlálás és a 2016-os mikrocenzus adatai alapján. (A 17 évesek 2011-ben valamennyien iskolakötelesek voltak, 2016-ban egyikük sem volt az.) A jelen Közélekpnek a korhatárcsökkentés következményeit adminisztratív adatok segítségével elemző 3.8. alfejezete rámutat, hogy az alacsonyabb társadalmi helyzetű családok gyermekeinek oktatási részvétele az átlagosnál nagyobb mértékben esett vissza, és körükben különféle kedvezőtlen következmények is gyakrabban fordultak elő. Eredményeiket a romákra vonatkozó számításokkal egészítjük ki, kiaknázva, hogy a cenzusok – az államigazgatási regiszterekkel szemben – tartalmaznak az etnikai hovatartozásra vonatkozó adatokat.

Mint az K3.3.1. táblázat mutatja, 2011 és 2016 között mély szakadék nyílt a nem roma és a magu-

kat első- vagy másodsorban romának mondó fiatalok között. Előbbieknél kevesebb mint 4 százalékponttal, utóbbiaknál közel 20 százalékponttal csökkent az oktatásban részt vevő (vagy már végzett) 17 évesek számaránya. 2016-ban a nem romák 8 százaléka, a romák 42 százaléka nem járt iskolába ebben az életkorban. A foglalkoztatásuk növekedett ugyan, de a munkanélküliségük és az inaktivitásuk ennél is nagyobb mértékben nőtt.¹

A tanulmány három kérdést jár körül: a) A romák oktatási részvételi hátránya milyen mértékben függ össze az e szempontból kedvezőtlenebb egyéni és családi jellemzőikkel? b) Erősebb hatást gyakorolt-e a roma fiatalokra a munkanélküliségi esélyek 2011 és 2016 közötti változása? c) Vajon nem a gyengébb iskolai teljesítményük, illetve az ezt a korábbiaknál is kevésbé toleráló iskolai gyakorlat vezetett-e az aránytalan mértékű lemorzsolódásukhoz?

* A keretes írásban foglaltak részleteit lásd Köllő–Sebők (2023).

¹ Minden itt hivatkozott számítást elvégeztünk a fiúkra és a lányokra külön-külön is. Erre itt nem térünk ki.